

L'exposició «Mercè Rodoreda, una poètica de la memòria» a Madrid (2002) i Barcelona (2005). — L'exposició dedicada a Mercè Rodoreda, *Mercè Rodoreda, una poètica de la memòria*, s'ha d'emmarcar, inicialment, en el programa «Cataluña hoy», creat per la Generalitat, amb la voluntat d'aconseguir que Catalunya tingués una presència més activa a l'estat espanyol; concretament en el terreny de la promoció cultural, un dels seus objectius va ser la divulgació d'artistes catalans —pintors, escriptors...—, per tal d'ajudar a un millor coneixement d'unes figures, sovint amb projecció internacional; aquest és el cas de Mercè Rodoreda, objecte de l'exposició, *Mercè Rodoreda, una poètica de la memòria* en un escenari culturalment prestigiós de Madrid, el Círculo de Bellas Artes, l'any 2002, des del 23-04 al 02-05, una exposició que va assolir un notable ressò, coincidint amb una sèrie d'actes que s'hi van organitzar per celebrar «L'Any del Llibre», entre d'altres, la lectura seguida d'*El Quixot*, com un homenatge a Miguel de Cervantes, mort un 23 d'abril. Va ser en aquest context, també, que s'enquadrà l'exposició dedicada a l'escriptora catalana amb més projecció internacional, una exposició organitzada per la Fundació Mercè Rodoreda i l'Institut d'Estudis Catalans; els seus comissaris van ser: Joaquim Molas, Marta Nadal i Carme Arnau. Un ampli i acurat catàleg, profusament il·lustrat, amb el mateix títol de l'exposició (Fundació Mercè Rodoreda, IEC, Barcelona 2002), va permetre a coneguts especialistes aprofundir en l'obra rorediana, una obra molt rica, que abraça tots els gèneres: poesia, teatre, narrativa breu i novel·la, sense oblidar la pintura, un aspecte poc conegut de l'autora; també la vida de Rodoreda resulta ben interessant, una vida que es pot qualificar de novel·lista, a causa, en bona part, del temps històric difícil, en què visqué. A més, va contribuir a un coneixement més aprofundit de l'autora la publicació de la seva producció contística, traduïda al castellà —que s'hi va presentar, també—, *Cuentos completos*, dins la col·lecció «Obra Fundamental de la Fundación Central Hispano», amb introducció de Joaquim Molas i pròleg de Carme Arnau, a més d'una bibliografia d'Eulàlia Miret. Posteriorment, l'exposició es va portar a Càceres, concretament al Palacio Carvajal, del 18 d'octubre al 17 de novembre del mateix 2002; en aquest cas, es va representar, també, un muntatge teatral amb contes de Mercè Rodoreda, *Mujeres*, dirigit per Pilar Lezcano i, d'aquesta manera, la veu de l'autora catalana encara va arribar a un públic més ampli.

Tres anys més tard, l'Institut d'Estudis Catalans i la Fundació Mercè Rodoreda van voler recuperar l'exposició per Catalunya, i la Institució de les Lletres Catalanes es va encarregar de la producció de la versió catalana. A Barcelona, el Palau Moja, en va ser l'escenari, durant

quatre setmanes, des de la seva inauguració, el 26 d'octubre del 2005, una inauguració que va comptar amb la presència de figures destacades de la cultura i la política. L'exposició, itinerant, es va portar, també, a Tarragona, Reus —on va coincidir amb la representació teatral de *La plaça del Diamant*—, Lleida i Sant Cugat. Concretament a Barcelona, va ser molt visitada i es va poder comprovar, un cop més, que Mercè Rodoreda és una autora molt llegida i estimada, en una ciutat que amb tant d'encert ha sabut evocar. Possiblement un dels apartats més valorats va ser la seva faceta de pintora, aquí, diferentment de Madrid amb un espai independent per exposar-la, pintat de negre i amb citacions de Rodoreda sobre la seva dedicació a la pintura; també va ser molt visitada una sala on es projectaven diversos reportatges amb entrevistes i paisatges de les ciutats on l'autora visqué. De fet, la voluntat i interès dels organitzadors es va centrar en aconseguir que l'exposició fos, visualment, interessant per al visitant, cosa no gaire fàcil pel fet de tractar-se d'una escriptora.

En efecte, com remarca Joaquim Molas en la introducció del catàleg, un dels grans problemes de la literatura és el seu paper en un sistema cultural que, com el nostre, es regeix amb lleis de la imatge; en aquest sentit, l'exposició del Círculo de Bellas Artes, que a grans trets va ser la mateixa que la de Barcelona —amb la traducció al català de tots els textos explicatius, així com l'adaptació a un altre espai, evidentment—, tenia dos objectius primordials: primer de tot, presentar al públic, inserits en el seu context històric, la vida i l'obra de Mercè Rodoreda; i de l'altre, fer-ho mitjançant un objecte visual, atractiu per al visitant. De fet, es va voler reproduir l'itinerari de Mercè Rodoreda, amb diversos plafons i vitrines, en els quals se superposaven tres plànols, que permetien tres nivells de lectura: el de la història, el del personatge i el de la seva intimitat —l'escriptura, preferentment—, amb un joc de transparències, que donava com a resultat una visió conjunta, evocativa del diàleg de l'autora i del seu entorn. Tenint en compte que les exposicions són fungibles, resulta particularment interessant comptar amb un catàleg i d'aquí l'interès i cura dels organitzadors en la seva realització, amb uns textos, al final, traduïts a l'anglès, que reflectien la voluntat inicial de portar-la a l'estranger. Com ja he destacat, la figura de Mercè Rodoreda resulta particularment adient per muntar una exposició, d'una banda, per la categoria i universalitat de la seva obra i, de l'altra, per la personalitat d'una autora atractiva i cosmopolita, com ho demostren moltes fotografies, algunes d'autors ben coneguts; a més, nascuda a Barcelona, l'any 1908, i morta a Girona, el 1983, Rodoreda es va enfrontar amb dues guerres —la Civil i la Mundial—, i amb un llarg exili, un exili que abraça el gruix més importat de la seva vida; esdevé, doncs, així una autora ben representativa del segle xx.

La vida de l'autora va donar, doncs, el fil d'una exposició, dividida en diversos apartats; el primer, «Barcelona 1908-1930», evocava la infantesa particularment feliç de Mercè Rodoreda, a la torre del barri de Sant Gervasi, amb un jardí i flors, aquestes flors que marquen amb la seva empremta la vida i, de retop, l'obra de l'autora. Gràcies a la Fundació Rodoreda, es va poder comptar amb materials particularment interessants d'aquest període: cartes, fins i tot de l'autora, quan encara no sap gairebé ni escriure i, també, dibuixos, a més de fotos ben evocadores d'una família amb velleïtats literàries, lletraferida, que la va marcar profundament; així com fotos de la casa, en una Barcelona profundament catalana i encara provinciana, amb flors i arbres, festes als barris... De fet, al jardí del casal Gurguí, l'avi, patriota lligat a la Renaixença i amic de Verdager, hi va fer construir un monument a la memòria del l'admirat poeta, que esdevingué centre de jocs, representacions..., com van mostrar les fotos exposades.

A «Barcelona, 1931-1939», assoleix ja un relleu destacat la història, sobretot la guerra que destruirà una Barcelona profundament catalana, que l'autora convertirà en el nucli de la seva producció de postguerra. Entre les diverses imatges històriques que es van triar, de fet, destaquen les de la proclamació de la República i les de la guerra, que canviarà la vida de Rodore-

da, autora profundament compromesa amb el seu país; de fet, és llavors que neix una vocació literària, que marcarà tota la seva vida i li donarà sentit. En aquest apartat, s'exposaven les seves col·laboracions a diaris i revistes, inicialment com a periodista —amb entrevistes, reportatges...—, i ben aviat, també, en forma de contes: *Clarisme*, *Meridià*, *Revista de Catalunya*...., així com les primeres edicions de les quatre novel·les que l'autora, posteriorment, va rebutjar; d'aquest període només salvarà *Aloma*, que va guanyar el premi Crexells de 1937, el més prestigiós de l'època, una obra que va ser molt valorada, malgrat publicar-se, un any després, ja sota les bombes.

En l'apartat «França 1939-1953» s'evocava l'exili de Mercè Rodoreda, un exili particularment dur, en què va viure de manera precària —rellogada en cambres—, i amb moltes privacions, uns anys que ella ha qualificat de «misèria negra». Aquí s'exposaven diversos documents, prova de la situació de precarietat dels exiliats, refugiats, molts d'ells sense papers, sense la possibilitat de tenir un passaport, sovint, com s'esdevingué en el cas de Joan Prat/Armand Obiols, el company de l'autora, del qual s'enamora al castell de Roissy-en-Brie, on es va refugiar un grup d'escriptors catalans, entre d'altres Joan Oliver/Pere Quart, Francesc Trabal o Anna Murià, que esdevingué la gran amiga de Rodoreda, amb la qual mantingué una interessant correspondència; diverses fotos, cartes, documents personals... reflectien aquest període difícil. L'esclat de la Guerra Mundial va fer més dramàtic l'exili dels catalans, en general, i de Mercè Rodoreda, ben en particular, que a peu hagué de marxar de París, en entrar-hi els alemanys, i va viure, primer a Llemotges i després a Bordeus; a més de cosir, llavors va col·laborar amb contes a les revistes de l'exili —algunes d'aquestes col·laboracions, il·lustrades, es van exposar. I quan va ser possible, va retornar a París i viure en dues cambretes de *bonne*, al carrer de Cherche-Midi, a tocar de Saint Germain des Près. Creadora sempre, diversos problemes de salut li impediren escriure novel·la i llavors esdevingué poeta i pintora, seguint Klee, Picasso, Miró....; dona de gran intel·ligència i poder de seducció, va guanyar diversos premis i esdevingué Mestre en Gai Saber, a París: documents fotogràfics i, també, poemes i esborranys de poemes, en deixen constància. Alguns d'ells, per exemple, són de Josep Carner, admirat davant dels progressos de l'autora com a poeta a qui, d'altra banda, ell generosament va ajudar amb els seus consells. Una altra amistat, la de l'escultor Apelles Fenosa i la seva muller, Nicole, es demostra amb un intercanvi d'homenatges: Rodoreda li dedica un poema i ell una petita escultura, que es va exposar i que pertany a la Fundació Mercè Rodoreda.

A «Ginebra 1954-1972» es va evocar la seva vida en aquesta ciutat tranquil·la, ben diferent de la bulliciosa París, amb aigua i vegetació, on Rodoreda es va traslladar, seguint Joan Prat, traductor a les Nacions Unides. L'estabilitat econòmica i personal, i sobretot un temps històric més assossegat, li permeté lliurar-se en cos i ànima a l'escriptura i, de fet, aquí va redactar les novel·les que la van convertir en la gran escriptora que coneixem, la més traduïda de la literatura catalana; en aquest apartat es van exposar les primeres edicions de les novel·les de postguerra, però, també, manuscrits o mecanoscrits, així com allò que es pot denominar la cuina de l'escriptor, per exemple, esborranys d'obres només iniciades i les fitxes que va necessitar per comprendre la seva novel·la més complexa, *Mirall trencat* (1974), iniciada a Ginebra i acabada a Romanyà de la Selva, el seu darrer refugi. I és que, un cop mort Prat, a Viena, l'any 1971, i amb escassos vincles afectius a França i Ginebra, Rodoreda, de manera paulatina, retorna a Catalunya.

El darrer apartat de l'exposició es titulava «Romanyà de la Selva 1973-1983». Malgrat tenir un pis a Barcelona, va triar Romanyà per fer-s'hi una casa i viure-hi; es tracta d'un indret que la va atreure poderosament, al bell mig de les Gavarres, rodejat de vegetació i amb un jardí on va poder plantar flors i ocupar-se'n, retornant així a la passió de la seva infantesa; aquesta sembla, de fet, una època de plenitud personal i literària i en són un bon exemple

els premis, les traduccions a les més diverses i remotes llengües, així com els muntatges teatrals i la versió cinematogràfica de *La plaça del Diamant*; aquí es va intentar que es visualitzés l'èxit i reconeixements de l'autora: l'escultura commemorativa del premi d'Honor de les Lletres Catalanes, atorgat l'any 1980, programes i cartells de la representació de *La plaça del Diamant* a París i Girona, de la versió cinematogràfica... Es va dedicar, de fet, una vitrina a aquesta obra, traduïda a més de vint-i-cinc llengües, amb les traduccions més atractives, la versió il·lustrada per Ràfols-Casamada... De fet, només la mort va poder estroncar la creativitat de l'autora d'una producció cada cop més depurada, més exigent; morta en una clínica de Girona, el 1983, Mercè Rodoreda va ser enterrada al petit cementiri de Romanyà, a prop del dolmen i de la vegetació, que tant l'atreia. L'exposició, *Mercè Rodoreda, una poètica de la memòria* va voler deixar constància d'aquest itinerari de creadora exemplar, que va aconseguir, gràcies a *La plaça del Diamant*, sobretot, que el nom de Catalunya arribés a països llunyans i descobrissin així, segons ella mateixa, que «la nostra era una llengua civilitzada, culta, important». L'obra de Mercè Rodoreda, autora clàssica, continua ben viva, a punt de complir-se el centenari del seu naixement, una commemoració propícia per a un nou homenatge. [C. A.]